

حکومت هخامنشیان

هخامنشیان، «چک» می‌کشیدند

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۸ خرداد ۱۳۹۶ - ۳۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

هخامنشیان، «چک» می‌کشیدند چک از دستاوردهای بانکداری است و کهن‌ترین گواهی که از چک و بانکداری در دست است، به روزگار هخامنشیان می‌رسد. به گزارش «صبا ایران» و بنا به گفته‌ی دکتر «شیرین بیانی» که از رخدانگاران و پژوهشگران کشورمان است، بانکداری، پیش از اسلام، به ویژه در زمان ساسانی ارزش بالایی داشته است. جاهایی همچون بانک‌های امروزی داشته‌ایم که در آن‌ها کارهای بانکی همچون قرضه، برات، چک و ... انجام می‌شده است. واژه «چک» در نوشته‌های پهلوی زمان ساسانیان کهن‌ترین شکل بانکداری را در میان‌رودان در ز

هخامنشیان، «چک» می‌کشیدند

چک از دستاوردهای بانکداری است و کهن‌ترین گواهی که از چک و بانکداری در دست است، به روزگار هخامنشیان می‌رسد.

به گزارش «صبا ایران» و بنا به گفته‌ی دکتر «شیرین بیانی» که از رخدانگاران و پژوهشگران کشورمان است، بانکداری، پیش از اسلام، به ویژه در زمان ساسانی ارزش بالایی داشته است. جاهایی همچون بانک‌های امروزی داشته‌ایم که در آن‌ها کارهای بانکی همچون قرضه، برات، چک و ... انجام می‌شده است.

واژه «چک» در نوشته‌های پهلوی زمان ساسانیان

کهن‌ترین شکل بانکداری را در میان‌رودان در زمان هخامنشیان سراغ داریم که بزرگ‌ترین مرکز سکونت یهودیان بود و در آنجا یهودیان کارهای بانکداری را بر دوش داشتند. مدارکی هم از این بخش به دست آمده که کاملاً حکم چک دارد.

واژه «بانک» هم در آن زمان روایی داشت و واژه‌ی «چک» نیز از همان روزگار متداول شده که تا امروز برجای‌مانده است. در نوشته‌های زمان ساسانی به زبان پهلوی، واژه چک را داریم و همین واژه از ایران به زبان‌های دیگر جهان راه یافته است. بی‌گمان چک در درازای تاریخ، روندی داشته است اما روند آن را نمی‌دانیم. از دیگر کارهای مهم بانکی، «برات» است.

اما برات چیست و از چه زمانی در ایران کاربری یافت؟

دکتر شیرین بیانی که تخصص وی بیشتر تاریخ زمان مغول است، گفت که برات، همان حواله است.

کاربری برات از زمان مغول‌ها

در زمان مغول، از مرکز یا از مراکز ایالات، «برات» می‌نوشتند و آن را به دست مامورانی می‌دادند. این مامورها با در دست داشتن حواله

می‌بایست باج یا عوارض یا وجه نقد یا جنسی از کسی یا سازمانی یا جایی می‌گرفتند. به این حواله، برات می‌گفتند.

برات همچون موارد دیگر در زمان مغول روند خطرناکی پیدا کرد. هر دولتمدار یا مامور مالیاتی می‌توانست برات بنویسد. به این‌گونه، یک تن

ممکن بود از یک دایره یا شخص به خصوص، چندین برات دریافت کند و ناگزیر شود درخواست‌های گوناگون جنسی یا نقدی این برات‌ها را پاسخگو باشد.

این مساله نمونه‌های دیگر، به آشفتگی‌هایی انجامید تا این که سرانجام با اصلاحات غازان‌خان یا

به بهتر بگوییم با اصلاحات خواجه رشیدالدین فضل‌الله، گرفتاری‌ها و نابسامانی‌های برات، سامان داده شد.

اصلاحات خواجه رشیدالدین برای بهره‌گیری از برات به باور دکتر بیانی این اصلاحات را باید اصلاحات خواجه نامید. خواجه رشیدالدین فضل‌الله که از زمان گیخاتو، ارج و ارزشی فراوان نزد شاه یافته بود، در زمان سلطنت غازان‌خان به مقام وزارت رسید. وی که در علم و ادب و ملک‌داری سرآمد بود، در زمان خود اصلاحاتی را انجام داد که بسیار ارزشمند بود اما به نام سلطان زمانش یعنی به اصلاحات غازانی نامور شد. یکی از این اصلاحات که در اقتصاد، تاثیر فراوانی داشت، محدود کردن بهره‌گیری از برات بود. وی بهره‌گیری از برات را قانونمند کرد و روشن کرد که کدام سازمان‌های دولتی یا مالیاتی اجازه صدور آن را دارند. مجازات‌های سختی را هم برای سرپیچی از آن به کار گرفتند. اگر کسی جز افرادی که مجوز داشتند، برات صادر می‌کرد، به مرگ محکوم می‌شد. به گفته دکتر بیانی، همه‌ی این‌ها در «جامع التواریخ» اثر بسیار ارزشمند خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی در تاریخ مغول، ضبط است.

پس از این اصلاحات، برات به معنی واقعی کلمه به کار رفت و محصلان مالیاتی یا دیوان استیصاء یا هر جای دیگر در هنگام جنگ یا صلح برات می‌نوشتند و می‌فرستادند و کسی که برات را دریافت می‌کرد باید آن‌چه درخواست شده بود را می‌فرستاد.

رواج پول کاغذی و برات و چک و شرکت‌های تجاری همانند شرکت‌های مضاربه‌ای در زمان مغول‌نشان می‌دهد این دوره از دوره‌های رونق بازرگانی در درازای تاریخ بوده است.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «هخامنشیان»، «چک» می‌کشیدند»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1046/pdf/هخامنشیان-چک-می-کشیدند.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵